

Housing First: Un model de canvi.*

Definició, actualitat, límits i reptes

Housing First: a change model. Definition, condition, límits and challenges

Joan Uribe Vilarrodona¹

Resum

Housing First és una metodologia utilitzada en l'acció amb persones sense llar, centrada en la recuperació personal i basada en el reconeixement del dret a l'habitatge, així com en la plena autonomia de l'individu en la seva presa de decisions. També implica reptes i un nou enfocament en la manera com concebem l'acció professional. El text presenta l'origen d'aquesta metodologia, la seva evolució actual en el context europeu i la seva recent implantació a Espanya. El seu caràcter innovador i mancat de referències immediates implica la necessitat de trobar formes d'acotar què és i què no és Housing First. Finalment, l'article suggereix alguns límits i reptes d'aquest eficient model: orientat als drets, però encara poc implementat i amb poques directrius aplicables en el nostre context.

Paraules clau: Housing First; drets; habitatge; recuperació; autonomia; canvi.

Per citar l'article: URIBE VILARRODONA, Joan. Housing First: Un model de canvi. Definició, actualitat, límits y reptes. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, desembre 2016, n. 209, pàgines 57-70. ISSN 0212-7210.

* Article original en castellà.

¹ Professor associat, Departament d'Antropologia Social, Universitat de Barcelona. Director del Màster en Estudis Avançats en Exclusió Social, Campus Docent Sant Joan de Déu, Universitat de Barcelona. Director de Sant Joan de Déu, Serveis Socials. President de FEANTSA. Joan.uribe@bcn.ohsjd.es

Abstract

Housing First is a methodology used with homeless people, focused on the personal recovery and based on the recognition of housing rights and the individuals autonomy in decision making. It also involves challenges and a new approach in the way we conceive professional action. The text presents the origin of this methodology, its current development in a European context and its recent application in Spain. Its innovative character and devoid of immediate references implies the need to find ways of defining what Housing First is. Finally, the article suggests limits and challenges of this efficient model oriented to the rights but still poorly implemented, and some guidelines applicable in our context.

Key words: Housing First, rights, housing, recovery, autonomy, change.

Què significa Housing First?

Housing First (HF), des de la literalitat del seu significat –l’original “Housing First”, que s’ha traduït com “Primer la Llar”, o, en francès, “Chez Soi”, que equivaldria a “Casa seva”–, pot ser entès com la dotació immediata d’habitatge a persones en situació d’exclusió residencial etiquetades com a persones sense llar. Una cosa així com una mena d’enllaç immediat entre la detecció de la persona en aquesta situació i la dotació automàtica d’un habitatge propi, que garanteixi a la persona el dret a la tinença de la mateixa, i que dissocïi aquest dret de l’obligatorietat d’acceptació de qualsevol tipus d’acompanyament social.

Definir l’absència d’habitatge com a eix del problema és, doncs, la base de l’eficàcia del model HF. Per això, focalitza la seva solució en el ser capaç de disposar-ne i poder-lo mantenir. D’aquí ve el seu nom i significat últim, i no tant de la urgència, d’altra banda lògica, en la dotació de l’habitatge.

En aquest sentit, HF s’ancora en allò que és central, és a dir, disposar d’habitatge, si del que parlem és d’exclusió residencial.

Aquesta aparent evidència no és intranscendent: aquesta metodologia s’ha desenvolupat i consolidat com eficient –tant per l’elevat índex d’èxit com pels costos que implica– amb les anomenades “persones en situació de carrer”, “persones sense sostre”, “rough sleepers”, “habitants da rua”, “habitants

de carrer”, per esmentar algunes de les aproximacions semàntiques que reben en diferents parts del món. Totes elles són categories referides a persones etiquetades com “excloses socials”, aquest concepte ambigu que compleix (GARCÍA *et al.*, 2013), entre d’altres, la missió de designar persones a les que es considera com desviades socials, fins i tot com protodelinqüents i presumptament alienes a la societat en la que s’allotgen. Per tant, no és habitual considerar a les persones sense llar com persones que, bàsicament, pateixen una situació d’exclusió residencial. En HF, posar aquesta obvietat al centre del discurs i l’acció, i concretar-ho des del reconeixement del dret a l’habitatge, és crucial.

Així, HF aborda la seva concreció des d’una perspectiva de drets que, quan es consumeixin, ens demostren amb el seu elevat percentatge d’èxit que són la via correcta: dotació d’habitatge sense haver hagut d’escalar posicions en l’acompanyament social rebut; garantia sobre el dret de tinença de l’habitatge; dissociació d’aquest dret en relació a l’obligació d’altre temps de compliment de les orientacions dels professionals socials; lideratge del procés de millora en mans de la persona resident i no dels equips professionals d’acompanyament.

És important destacar que l’efectivitat de HF és indiscutible. I que, a més, es concreta des d’un escrupolós respecte a la llibertat de les persones. Però la seva funció és aquesta i només aquesta. El model HF és probablement una de les millors formes de gestionar la situació dels sense llar, però no és la solució al problema, ja que no hem d’oblidar que les causes no es troben en el que denominem com “sensellarisme”, que no és més que la seva conseqüència: el “sensellarisme” és el resultat de la desigualtat, de la injustícia social i de la manca de drets que duen a persones a la seva exclusió residencial, i la seva solució estructural passa per una reversió d’aquesta falta de drets i desigualtat social.

Què és i què no és H.F.?: Principis bàsics, escales de fidelitat i la Housing First Guide Europe, com a referència a nivell europeu

Avui, HF és un model consolidat. Però també és un model obert i flexible, com exigeixen els diferents contextos socials, legals, recursos disponibles, d’evolució de model social. Per això, es fa necessari delimitar què és i que no és HF. Aquesta necessitat ha acompanyat al model des de fa poc, després dels seus inicis als anys 1990 i durant la seva expansió en el món, i encara és vigent més de vint anys després.

El punt de partida per a la seva comprensió (GAETZ *et al.*, 2013), és tenir clars els principis del model de Sam Tsemberis, el seu fundador:

1. Accés a un allotjament immediat i permanent sense requisits previs.
2. Reconeixement de la capacitat d'autodeterminació
3. Orientació a la recuperació per a millorar la qualitat de vida.
4. Atenció individualitzada i guiada pels usuaris del programa.
5. Integració social i comunitària

Així mateix, a partir de l'experiència de HF a Europa, es va publicar a la primavera de 2016 la *Housing First Guide Europe*², realitzada per la Federació Europea d'Entitats Nacionals que Treballen amb les Persones sense Llar (Feantsa)³. La guia és el fruit de l'experiència acumulada per diversos programes de HF, realitzats i en curs, en diferents països europeus, i formalitzada per una comissió d'experts d'Europa i el propi creador del model, el nord-americà Sam Tsemberis.

Aquesta guia proposa vuit principis bàsics que no entren en col·lisió amb els cinc proposats per Tsemberis, però sí que tenen com a objectiu oferir-los un paraigua conceptual suficient com perquè totes les interpretacions del model original que responguin als seus principis siguin contemplades a Europa com HF. Aquests serien, doncs, els principis bàsics a través dels quals es pot delimitar la implementació de HF a Europa:

1. L'habitatge com a dret humà
2. Elecció i control per part de les persones usuàries
3. Separació entre habitatge i tractament
4. Orientació a la recuperació
5. Reducció de danys
6. Compromís actiu sense coerció
7. Planificació centrada en la persona
8. Suport flexible, i durant tant de temps com sigui necessari

També, i amb la vocació d'objectivar i garantir el desenvolupament dels programes de HF i no acabar confeccionant un model diferent (PLEACE; BREThERON, 2013), s'han anat desenvolupant diverses eines en alguns dels països en els quals s'aplica el model, anomenades "escales de fidelitat" o "fidelity fiscals". Cadascuna d'elles ha de ser entesa i utilitzada –o no– a partir del seu posicionament sobre la base del tipus d'interpretació de la implantació del model que pretén avaluar.

² <http://housingfirstguide.eu/website/>. Consultat: 26 d'octubre de 2016.

³ <http://www.feantsa.org/?lang=en>. Consultat: 26 d'octubre de 2016.

Housing First: D'on venim.

Hi ha alguns precedents documentats (CARTOIXA, 2016: 4): com Houselink, a Toronto, Canadà i Beyond Shelter, llançat el 1988 a Califòrnia (EUA) per Tanya Tull, psiquiatra nord-americana, adreçat a famílies i el primer a utilitzar el concepte "Housing First" per definir la seva acció.

Aquest programa segueix actiu en l'actualitat com PATH Beyond Shelter⁴. Des dels seus inicis Beyond Shelter va identificar les debilitats del model d'albergs per a l'acompanyament de famílies, així com la necessitat d'oferir un acompanyament comunitari orientat a l'establiment de suports i aliances que ajudessin a consolidar la seva autonomia en passar a disposar d'habitatge propi: Així, l'objectiu de Beyond Shelter està en la provisió d'habitatge amb tinença garantida, així com la provisió d'acompanyament orientat a tot el que és comunitari.

En qualsevol cas, no hi ha cap dubte que s'arriba al que avui dia s'entén com Housing First a través de Sam Tsemberis i la seva proposta.

Va ser a principis dels anys 1990 quan aquest psiquiatre nord-americà, a través del seu treball a Nova York amb persones amb greus problemes d'addicció, malaltia mental i cronicitat en la seva situació de carrer, va arrencar aquest model. Ja consolidat actualment, compta des de l'inici amb l'encert del seu enfocament basat en el reconeixement del dret, el lideratge del procés en mans de la persona i l'enfocament orientat a la recuperació personal -"recovery oriented approach"- (CARTOIXA, 2016:1).

Enfocat a persones soles a les que es dota d'habitatge individual, Tsemberis va desenvolupar i estructurar la metodologia de HF amb espectaculars resultats d'èxit -persones vinculades al programa alguns anys després d'haver-hi començat- superiors al 80%, i que per aquesta raó van començar a projectar el model.

Tsemberis va definir i sistematitzar el seu model d'acord a la pròpia experiència i, per fer-ho, es va recolzar en la seva organització, Pathways to Housing⁵. Des d'aquesta organització ens arriba, afavorit per la seva efectivitat i com a marc fundacional del model, el que es coneix de manera més popular, en els àmbits de treball en "sensellarisme", com "Housing First pur", "model pur" o "model Pathways".

El model va arribar a Canadà, on es va realitzar una important aposta per a ell. Una potent inversió pública va permetre la seva implementació i assentament per diversos estats i ciutats, entre les quals Vancouver, Toronto, Winnipeg,

Enfocat a persones soles a les que es dota d'habitatge individual, Tsemberis va desenvolupar i estructurar la metodologia de HF amb espectaculars resultats d'èxit -persones vinculades al programa alguns anys després d'haver-hi començat- superiors al 80%, i que per aquesta raó van començar a projectar el model.

⁴ <http://www.epath.org/site/PATHBeyondShelter/what-is-path-beyond-shelter.html> Consultat: 26 d'octubre de 2016.

⁵ <https://pathwaystohousingpa.org/>. Consultat: 26 d'octubre de 2016.

Amb el pas dels anys, i de la mà d'investigadors de l'àmbit acadèmic, HF va arribar a Europa com un model de referència basat en evidències.

Moncton, Mont-real, així com un complet seguiment de recerca aplicada.

Amb el pas dels anys, i de la mà d'investigadors de l'àmbit acadèmic, HF va arribar a Europa com un model de referència basat en evidències. La seva posada en pràctica va entrar no tant com a política d'abast nacional –amb l'excepció de Dinamarca–, sinó des d'iniciatives locals o regionals i amb diferents tipus de suport per part de les administracions, normalment, en forma de projectes pilot.

Una altra de les portes d'entrada i motor d'activació del HF a Europa, ha estat Feantsa. La seva aposta pel HF com un mètode eficient i ajustat a drets, així com la seva utilitat com a palanca en relació a la necessitat de revisar i millorar la resta de metodologies, models i infraestructures, ha fet possible que centenars d'entitats i municipis europeus hagin pogut conèixer i portar a les seves ciutats el model per anar-lo incorporant com una potent eina de suport als processos de les persones en situació de sense llar.

També Feantsa va identificar la funció estratègica i d'incidència que HF exerceix pel fet que activa una reflexió de conjunt sobre el model clàssic d'intervenció, el d'escala de transició, així com dels recursos i infraestructures clàssiques –els albergs, els centres residencials comunitaris, amb càrrega institucionalitzadora– (BUSCH-GEERTSEMA, 2014). Sense negar la pertinència dels mateixos, Feantsa proposa, a través de HF, una implantació del model com una oportunitat per millorar el conjunt de les polítiques orientades al problema del sense-llarisme.

Va ser doncs des de l'àmbit acadèmic i l'impuls de Feantsa que, a partir de finals dels anys 1990 i principis dels 2000, diversos punts de la geografia europea van iniciar debats i reflexions que van desembocar, a partir de 2006, en els primers programes desenvolupats a Europa (BUSCH-GEERTSEMA, 2014).

Aquell any, 2006, Holanda –amb el seu projecte Discus, a Amsterdam– així com diversos municipis de Suècia el 2009, van ser els primers a iniciar programes a Europa des de plantejaments propers al model de Pathways to Housing. França es va introduir al HF a través de l'experiència i la visió canadenca del model, desenvolupant programes a París, Marsella, Tolosa i Lille. Altres projectes pioners a Europa es localitzen a Lisboa, Budapest, Copenhaguen, Glasgow, Viena, diversos municipis d'Itàlia, d'Irlanda, del Regne Unit.

Dinamarca, a través de la seva estratègia nacional per al sense-llarisme, va adoptar un enfocament d'abast nacional a partir del qual va desenvolupar i va implantar el model HF a nivell nacional i a gran escala fins al punt d'haver aconseguit centrar l'atenció a les persones en situació de sense llar des de la provisió d'habitatge mitjançant HF, comptant avui en dia amb un limitat nombre de centres necessaris d'allotjament temporal.

En aquest sentit, és interessant remarcar que el model HF no es planteja substituir els equipaments de tipus comunitari, sinó revertir el seu pes específic, recolzant el predomini de la solució des de polítiques centrades en l'habitatge –“housing led approach”–: així doncs, com a exemple, la proposta suggerida per a Barcelona amb vista a revertir la seva proporció actual d'aproximadament un 70% de places residencials per a persones sense llar a centres residencials i un 30% en pisos d'inclusió, a una relació inversa, de 70% de places en pisos i 30% en centres (URIBE, 2015).

També, i tornant als països europeus, mereix especial menció Finlàndia. Entitats com la I-Säätiö, des d'una provisió combinada de promoció d'habitatge social, gestió, i aplicació de programes de Housing First, han acompanyat una reducció notable del sensellarisme finlandès. A més, ho han aconseguit activant formules flexibles de HF i formalitzant maneres alternatives al “model pur”.

El model s'està mundialitzant gràcies a la seva efectivitat, que en algunes ciutats ha superat el 90%, encara que té límits per a la seva implantació. Uns límits que són d'ordre divers i depenen de cada context: disponibilitat d'habitatge, visió social del problema, estructura del sistema de protecció social, serien alguns dels factors determinants.

No obstant això, en un món cada vegada més orientat al reconeixement del dret a un sistema de protecció social de qualitat –reconeixement de difícil concreció en temps neoliberals, però conceptualment indiscutible–, sorgeixen iniciatives com la de Sao Paulo, al Brasil: aprofitant antigues pensions, en desús, la municipalitat d'aquesta ciutat ha optat per situar a famílies en habitacions en un règim semblant al d'habitatge permanent i de tinença assegurada, vinculant-les a xarxes de suport comunitari i constituint un interessant assaig alternatiu, híbrid de diversos models i que, inspirat en el HF, pretén ser una resposta als “albergs” des d'una perspectiva de drets i reconeixement de la llibertat individual de la persona en el seu procés.

El model s'està mundialitzant gràcies a la seva efectivitat, que en algunes ciutats ha superat el 90%, encara que té límits per a la seva implantació.

Housing First a Espanya: On som. Cap a on anem?

És probablement a partir de la pertinença de diverses entitats espanyoles a Feantsa així com des de la relació d'aquesta Federació amb municipis europeus, la forma en què es van començar a plantejar, a partir del 2007, debats i reflexions a ciutats com Barcelona i Madrid, entre d'altres.

Fruit d'això, a Barcelona, a la tardor de 2012 i a instàncies d'entitats de la Xarxa d'Atenció a Persones Sense Llar de Barcelona (XAPSELL)⁶, l'Ajuntament va convidar a Dennis

⁶ http://recompte.barcelona/?page_id=68&lang=es. Consultat: 26 d'octubre de 2016

Serien habitatges gestionats per administracions o entitats sense ànim de lucre, que, amb caràcter temporal, es destinarien a persones en situació d'exclusió social i que requeririen algun tipus d'atenció especial de tipus sòcioeducatiu que aquestes entitats els oferirien per tal d'afavorir la seva integració social.

Culhane, un dels teòrics del model. Al seu torn, Madrid va acollir la primera jornada sobre el model a Espanya, i European Anti Poverty Network (EAPN) Madrid va generar el 2013 el primer document sobre HF (EAPN, 2013).

Progressivament, els debats sobre el model es van anar intensificant, alhora que s'entenen millor tant les possibilitats, com els límits del model d'escala de transició.

Paral·lelament, s'assentava a Barcelona el model de treball que s'ha anomenat com "model de pisos d'inclusió". La Xarxa d'Habitatge de Pisos d'Inclusió (XaHIB) està treballant en la seva definició, encara no conclusa, des d'aproximadament 2010. En línies generals, serien habitatges gestionats per administracions o entitats sense ànim de lucre, que, amb caràcter temporal, es destinarien a persones (soles, no soles, famílies) en situació d'exclusió social i que requeririen algun tipus d'atenció especial de tipus sòcioeducatiu que aquestes entitats els oferirien per tal d'afavorir la seva integració social.

En aquest context, Barcelona va passar de tenir 182 places residencials en pisos d'inclusió el 2008 (un 15% del total de places), a 344, un 24%, el 2013 (SALES, 2013), nombre que va augmentar fins a 577 i que va aconseguir el 35% el 2014. Aquesta evolució va normalitzar a la ciutat la pertinència i necessitat d'incrementar la dotació d'habitatge social per acompanyar processos de recuperació.

Vam arribar així al primer programa de HF a Espanya, que es va iniciar durant la segona meitat de 2014 quan RAIS Fundació -acrònim que correspon a Xarxa de Suport a la Integració Sociolaboral- a través de fons públics, va iniciar un programa pilot per a un total de trenta-vuit places distribuïdes entre les ciutats de Madrid, Màlaga i Barcelona, amb els respectius municipis d'aquestes capitals (BERNAD; FORNER, 2016).

Poc temps després, a principis de 2015, l'Ajuntament de Barcelona va llançar una experiència pilot de tres anys de durada, amb un total de cinquanta places formalitzades en dos programes diferents de vint places cadascun i que desenvolupen, d'una banda, la Unió Temporal d'Empreses formada per la Cooperativa Suara-Fundació Garbet-Fundació Sant Pere Claver, i d'altra banda Sant Joan de Déu Serveis Socials, de l'Orde Hospitalària de Sant Joan de Déu.

L'Ajuntament de Barcelona ha associat l'execució d'aquests programes a un estudi d'impacte i altres sobre salut mental. També, a dos estudis qualitius; un d'ells, de "relat de pràctica", una interessant metodologia que ajuda a definir el model en analitzar la pràctica duta a terme a través de la concepció, praxi, vivència, i projecció que els equips professionals en fan. Al seu torn, i també el 2015, la ciutat de Girona va iniciar el seu propi projecte de HF.

En l'actualitat, es té notícia d'altres municipis que estan iniciant programes de HF o tenen la intenció de fer-ho en breu, com: Lleida, Palma de Mallorca, Bilbao, Gijón, Avilés, Oviedo,

València, Múrcia, encara que probablement hi hagi més municipis dels quals no es té encara notícia.

Materialitzant aquests programes, hi ha diverses entitats del sector social. Les abans citades Fundació RAIS, en diversos punts de la geografia espanyola. També amb implantació nacional, l'Orde Hospitalari de Sant Joan de Déu, a Barcelona, Lleida, Múrcia i, potser, a les Illes Balears.

A Barcelona, al seu torn, la Fundació Arrels, molt activa en la difusió del model, està reconvertint el seu model d'atenció cap HF⁷. A Bilbao, l'Associació Zubietxe (BERNAD; FORNER, 2016). Així mateix, entitats com Càritas i Creu Roja l'estarien portant a terme en alguns punts de la geografia espanyola. Al seu torn, van sorgint informacions relatives a més entitats socials que s'estarien informant i preparant per emprendre programes de HF.

Així doncs, es va materialitzant la presència aleatòria, però cada vegada més abundant, de programes que s'inicien o s'iniciaran en breu, bé per entitats amb alguna -breu- experiència, com per altres que s'afegeixen sense experiència prèvia, però amb determinació d'adquirir-la de manera progressiva.

I a tot això: Quin paper juguen les administracions?

Només hi ha una forma que aquest model es desenvolupi i s'implanti amb certa homogeneïtat i vinculació a les polítiques socials, atenent a una correcta aplicació del mètode: A través de la seva incardinació en les polítiques socials d'atenció al sensellarisme, i el conseqüent suport de les administracions per a la seva implementació.

Fins al moment, i en relació a HF, com a primer antecedent conegut, ens remuntem al suport puntual que es va atorgar des del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat el 2014 (BERNAD; FORNER, 2016).

A partir d'aquí, i en paral·lel, s'identifiquen dos moments clau: d'una banda, l'aprovació en Consell de Ministres el 6 de novembre de 2015, de l'Estratègia Nacional Integral per a Persones Sense Llar ENIPSH 2015-2020⁸. Aquesta estratègia defineix, en la línia estratègica 74, la implantació del model HF a Espanya. No obstant això, l'estratègia compta amb limitacions, com la dotació pressupostària, definició d'indicadors i responsabilitats, entre d'altres (BUSCH-GEERTSEMA, 2016). A més, a finals de 2016 encara no s'ha desenvolupat la implantació a cap de les seves propostes.

⁷ Primero, una casa. *El Periódico*, 18 de octubre de 2016, <http://www.elperiodico.com/es/noticias/sociedad/primero-una-casa-5570754>. Consultat: 26 d'octubre de 2016

⁸ www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/Servicios Sociales/docs/ENIPSH.pdf. Consultat: 26 d'octubre de 2016

No obstant això, i en total coherència amb el que determina l'estratègia, el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat en la seva convocatòria de subvencions amb càrrec a l'assignació tributària de l'IRPF de 2016, per 2017, ha obert un programa específic de Housing First, la qual cosa suposa un important suport a la seva implementació, l'abast i distribució territorial del qual es coneixerà quan es publiquin els resultats de la convocatòria, ja resolta.

Simultàniament, i com a segon moment clau, l'Ajuntament de Barcelona amb el seu programa llançat el 2015: la primera experiència espanyola impulsada i liderada per una administració local.

Sembla que s'ha produït un efecte cascada des d'aquest moment. De fet, a finals de 2016, i com ja s'ha referit, són múltiples els ajuntaments espanyols dels que hi ha notícies que han iniciat formalment programes, o bé que estan projectant el seu inici en breu, i altres que sens dubte hi estan treballant però dels quals encara no se'n té notícia.

En què ens implica Housing First?

Limitacions

El moment inicial –i iniciàtic– del model a Espanya, implica en si mateix unes lògiques limitacions. La primera és, sens dubte, la definició del model: per més que s'ha d'adaptar al context espanyol –societat, marc legal, polítiques socials– i per més que hi ha diverses formes d'aplicació de HF, és cert que la implantació aleatòria i fruit d'aliances entre administracions locals i multitud d'entitats socials implica el risc de desvirtuar el que en si té d'essencial aquesta metodologia i que, cas de no seguir-se, significaria estar treballant des d'una altra aproximació o model diferent. Per això, més enllà de la practicitat de les escales de fidelitat, s'assumeix com a element cohesionador i orientador la Housing First Guide Europe i la seva proposta de vuit principis bàsics, així com la forma en què aquesta guia orienta l'aplicació de la metodologia. Al seu torn, el possible disseny en un futur proper d'una eina de mesurament de fidelitat d'abast europeu per part de la Housing First Hub, plataforma de recent creació i abast europeu, serà un suport fonamental en aquesta qüestió.

Un altre aspecte a dirimir en un futur proper és en relació al tipus de disseny d'equips d'intervenció: D'una banda, el model d'Assertive Community Treatment (ACT), de comú utilització en els EUA, Canadà, i alguns països europeus: implica una alta capacitat de gestió integral, des de dins del propi equip, de les necessitats de les persones acompanyades, però suposa un desplegament important de perfils professionals no coberts d'una altra manera. D'altra banda, l'Intensive Case

Management (ICM), més utilitzat en països amb un estat de benestar desenvolupat, que possibilita la vinculació de la persona amb determinades àrees comunitàries –salut física, salut mental, altres–, tot i que, certament, aquestes àrees han patit i pateixen una falta de capacitat per adaptar-se a les necessitats de col·lectius en situació d'exclusió. Per això, la vinculació segueix sent difícil.

Així doncs, tots dos models impliquen avantatges i desavantatges i s'haurà de dirimir quin dels dos és més adequat en base al context i necessitats.

Una altra de les limitacions, està en l'escassa bibliografia en espanyol, així com els pocs recursos docents i de formació, ja que tan sols es té notícia dels que ofereix l'Orde Hospitalària de Sant Joan de Déu i RAIS Fundació, dues de les entitats amb alguna experiència en la implantació del model.

Una altra de les limitacions, d'importància estratègica, és la disponibilitat d'habitatge per poder dur a terme els programes. És sabuda la més que insuficient dotació d'habitatge social de l'estat espanyol en general (PITTINI et al., 2015). A partir d'aquí: com dotar programes en què el primer requisit sigui disposar d'habitatge social? Certament, la situació de cada municipi és diferent: hi ha ciutats en les quals els ajuntaments estan en disposició de dotar els programes d'habitatge social, mentre altres han de recórrer a formes imaginatives i difícils per dotar-se'n. Però aquest és, sens dubte, un tema crític en relació a aspirar a una implantació significativa i transformadora de l'atenció a les persones en situació de sense llar.

Hem, doncs, d'aprofitar la idoneïtat de la implantació del model per enarborar una altra bandera més en el reclam d'habitatge social, de manera urgent, com a necessitat indispensable per a poder executar el dret a l'habitatge.

En qualsevol cas, i en relació a la disponibilitat de parc d'habitatge social, també cal apuntar com a límit –actual–, la no existència de Housing Associations, que podríem definir de manera molt senzilla com immobiliàries d'habitatge social, sense ànim de lucre –en el seu format ideal–. A més, aquestes Housing Associations haurien d'estar recolzades per un marc legal, avui inexistent, específic per a l'habitatge social i amb consideracions específiques per a la seva gestió, marc fiscal entre d'altres: vendre o llogar un habitatge està subjecte a una concepció –i marc legal– vinculada al lucre, i la grava amb costos inassumibles des d'una lògica de necessitat d'habitatge social. Les Housing Associations, així com un marc legal específic –marc legal que existeix fa dècades en països com Alemanya, Regne Unit, Dinamarca, Holanda, entre d'altres–, facilitarien una mica el transvasament de mercat d'habitatge de lloguer, de mercat lliure a social, compensant –tímidament– la inexistent dotació d'habitatge públic i possibilitant la seva gestió i manteniment com a habitatge social.

Reptes

Un dels principals és la redefinició de la professió en l'àmbit de l'acció social. En la seva execució, HF acaba amb l'estigma i actua des d'aquest reconeixement: la persona que participa en el programa no és més un subjecte passiu. Al contrari, ella lidera. Ella decideix, des de la seva capacitat i autonomia que s'ha de considerar com plena des d'un principi. Arrabassa la situació de poder que, de facto, els i les professionals clàssicament han assumit. Cal dir que els equips professionals de Housing First, dels que es té notícia propera, estan vivint el procés amb incertesa, certament, però amb entusiasme: amb l'esperança de no ser ja més l'agent doble (GARCÍA *et al.*, 2013), que ha de fer equilibris amb les tensions entre el que defineix el sistema de protecció social i els drets de la persona. A més, implica un reescriure la professió des de la praxi i fer-ho de la mà de les persones objecte de la mateixa, proposant al sistema de protecció social que també es reescrigui, i que ho faci "des de baix".

Un altre repte, és la gran oportunitat de desenvolupar les oportunitats que el paper de Peer, en tant que professional, aporta als equips: una persona que havent passat per la situació de sense llar, s'incorpora com un membre més de l'equip professional per projectar acompanyament des de la seva experiència prèvia.

També, la coordinació i articulació real i efectiva d'un acompanyament que s'enfoqui a la incorporació social i comunitària de les persones acompanyades en programes de HF: el treball del que és comunitari i des del que és comunitari, una de les nostres assignatures pendents (AGUILAR; LLOBET; PÉREZ, 2012).

I finalment, el repte de crear polítiques orientades a generar canvis i millores en l'organització del sistema de protecció social a nivell local en relació a la situació de sense llar: amb més recursos, més atenció a prevenció, a enfocament de drets, amb possibilitat de garantir ingressos econòmics mínims suficients i potenciant les respostes orientades a la provisió d'habitatge, amb un acompanyament basat en la llibertat de decisió de la persona.

Housing First implica un canvi profund. Recordem: en cap cas és la solució del problema, que passa per la reducció de les desigualtats i el reconeixement efectiu de múltiples drets. Tan sols és una eina més per a la gestió del problema. Però és una eina molt útil, efectiva, que respecta els drets i llibertat de les persones. I que ens ofereix un marc de reflexió sobre el posicionament davant de les persones en exclusió residencial i que etiquetem com a "persones sense llar": els retorna la propietat dels processos de la seva vida i reconeix que, en tant que tributàries de drets -en aquest cas, socials-, el sistema de protecció social i els seus professionals s'han de posar al seu ser-

vei. Això implica un canvi de rol en les professions socials i una adaptació tan radical com interessant de les metodologies de treball.

Housing First és un repte per a la nostra societat: ens parla d'habitatge, cosa que no es considera a Espanya un dret, sinó un objecte de mercat. Ens parla de polítiques socials, que estan encara per actualitzar-se. De revisió del rol professional en l'àmbit social. Però és un repte que val la pena assumir: compleix amb el que s'esperava amb una efectivitat sorprenent, que les persones sense llar deixin de ser-ho, i ho fa mitjançant un procés de respecte a la seva llibertat i decisions. En aquest cas, sí, semblaria que el fi justifica els mitjans.

Bibliografia

- AGUILAR, M.; LLOBET, M. y PÉREZ, B., *Los servicios sociales frente a la exclusión*. En: Zerbitzuan: Gizarte zerbitzuetarako aldizkaria (51) 9-26, 2012 : ISSN 1134-7147
- ALDANAS, M.J., *Comments paper from Spain for the Peer Review: Sustainable ways of preventing homelessness*, European Commission, Brussels, 2013. Consultat 15/03/2017. http://scholar.google.es/scholar?q=the+Peer+Review:+Sustainable+ways+of+preventing+homelessness,+European+Commission,+Brussels,+2013&hl=es&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar&sa=X&ved=0ahUKEwif7JTt89jSAhXCz4MKHYpkDboQgQMIGDAA
- BERNAD, R.; PANADERO, S., *Introducing the Housing First Model in Spain: First Results of the Habitat Programme*. En: European Journal of Homelessness, volume 10 (1), 53-82, 2016. Disponible en: www.feantsaresearch.org/IMG/pdf/10-1_article_3.pdf [26/10/2016]
- BUSCH-GEERTSEMA, V., *Housing First Europe. Final Report*. Ed.:GISS, Bremen, 2013 Consultat 15/03/2017. <https://www.google.es/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiL0qDq9djSAhVEzFQKHbSDA-8QFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.habitat.hu%2Ffiles%2FFinalReportHousingFirstEurope.pdf&usq=AFQjCNG1kNHII6fUtv6AKbhLk-DeN3cfoQ&bvm=bv.149397726,d.d24>
- *Housing First Europe – Results of a European Social Experimentation Project*, European Journal of Homelessness 8 (1) pp.13-28, 2014. ISSN : 2030-2762
- *Peer Review on Homelessness Policies in Barcelona, Spain*, FEANTSA, 2016. Consultat 15/03/2017. <http://www.feantsa.org/en/event/2016/11/03/habitact-peer-review-barcelona?bcParent=27>
- CARTOIXA, J.; *Implementación del modelo Housing First: Una oportunidad para desarrollar una práctica basada en los derechos del sujeto*. En: *Respuestas transdisciplinares en una sociedad global. Aportaciones desde el Trabajo Social*; CARBONERO, D.; RAYA, E.; CAPARROS, N.; y GIMENO, C. (coords.), Universidad de La Rioja, Logroño, 2016. ISBN 978-84-608-7364-8
- CORTESE, C.; MOLINARI, P.; ZENAROLLA, A., *The Italian Network for Implementing the 'Housing First' Approach*. En: European Journal of Homelessness, volume 10 (1), 83-98, 2016. Disponible en: www.feantsaresearch.org/IMG/pdf/10-1_article_4.pdf [26/10/2016]
- EAPN Madrid, *El modelo Housing First, una oportunidad para la erradicación del sinhogarismo en la Comunidad de Madrid*, EAPN Madrid, Madrid, 2013. Consultat 15/03/2017. http://www.eapnmadrid.org/cms/asp/descarga_fichero2.asp?id_doc=90

Bibliografia

- EAPN Madrid, *El modelo Housing First, una oportunidad para la erradicación del sinhogarismo en la Comunidad de Madrid*, EAPN Madrid, Madrid, 2013. Consultat 15/03/2017. http://www.eapnmadrid.org/cms/asp/descarga_fichero2.asp?id_doc=90
- GAETZ, S.; SCOTT, F.; y GULLIVER, T. (2013). *Housing First in Canada: Supporting Communities to End Homelessness*. The Homeless Hub, Canada, 2013. Disponible en: <http://www.homelesshub.ca/sites/default/files/HousingFirstInCanada.pdf> [26/10/2016]
- GARCÍA, J.; SÁEZ, J.; VENCESLAO, M.; DELGADO, M., *Exclusiones. Discursos políticos, profesiones*, Ed. UOC, Barcelona, 2013. Consultat 15/03/2017. revistas.um.es/educatio/article/download/187851/154701
- GREENWOOD, R.M.; STEFANIC, A.; y TSEMBERIS, S., & BUSCH-GEERTSEMA, V., *Implementations of Housing First in Europe: Successes and Challenges in Maintaining Model Fidelity*. American Journal of Psychiatric Rehabilitation, 16 (4), 290-312, 2013. ISSN: 1548-7768
- Housing First Guide Europe FEANTSA, 2016 <http://housingfirstguide.eu/website/> [26/10/2016]
- OWEN, R., *FEANTSA Statements and Comments for peer review: Sustainable ways of preventing homelessness*. European Commission, Brussels, 2013. Consultat 15/03/2017. <https://www.google.es/url?sa=t&rc=t=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEWje2tSn-tjSAhVIxoMKHegsAPUQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FBlogServlet%3FdocId%3D11347%26langId%3Den&usg=AFQjCNE08qOuRIDaqrZripDYPbq1XL-rPw&bvm=bv.149397726,d.d2s>
- PITTINI, A.; GHEKLÈRE, L.; DIJOL, J.; KISS, I., *The estate of housing in the EU 2015*; The European federation for Public, Cooperative and Social Housing, Brussels, 2015. Consultat 15/03/2017. <http://www.housingeurope.eu/file/306/download>
- PLEACE, N.; BRETHERON, J., *The case for Housing First in the European Union: A critical Evaluation of concerns about Effectiveness*. European Journal of Homelessness, 7(2), 21-41, 2013. ISSN: 2030-2762
- PLEACE, N., *Housing First*. DIHAL, 2012
- SALES, A., *Diagnosi 2013. Les persones sense llar a la ciutat de Barcelona i l'evolució dels recursos de la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar*, Ajuntament de Barcelona, 2013. Consultat 15/03/2017. https://www.google.es/url?sa=t&rc=t=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiluP2-_djSAhUpxFQKH SVDAN0QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.bcn.cat%2Fbarcelonainclusiva%2Fca%2F2013%2F7%2Fxaixa2_diagnosi2013.pdf&usg=AFQjCNGLSz7buCKvDYXDVLqsHVgyJvi0zQ &bvm=bv.149397726,d.cGw
- TSEMBERIS, S., *Housing First: The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction*, Hazelden, Minnesota, 2010. Consultat 15/03/2017. https://www.google.es/url?sa=t&rc=t=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi2wrzf_djSAhVJ11QKHYP2C-8QFggaMAA&url=http%3A%2F%2Ffeantsaresearch.org%2FIMG%2Fpdf%2Freview-2-3.pdf&usg=AFQjCNE—ncBETAmDiLLM5EQnd1IvlNB9w&bvm=bv.149397726,d.cGw
- TSEMBERIS, S.; GULCUR, L. Y NAKAE, M., *Housing First, Consumer choice, and Harm reduction for Homeless Individuals With a Dual Diagnosis*. American Journal of Public Health, 94(4), 651-656, 2004. ISSN: 0090-0036
- URIBE, J., *De la calle al hogar. Housing First como modelo de intervención y su aplicación en Barcelona*. Barcelona: Sant Joan de Deu, 2015. ISBN: 978-84-943275-6-8

